

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΙΔΡΥΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΤΟΥ ΚΕΕΚ¹

ΓΡΗΓΟΡΗΣ ΓΚΙΖΕΛΗΣ

Έχει επικρατήσει η συνήθεια στο πρώτο τεύχος μιας περιοδικής έκδοσης να δίνονται πληροφορίες για το είδος του υλικού το οποίο κατά προτίμηση θα δημοσιεύεται και πολύ συχνά, όχι όμως πάντοτε, για τις θεωρητικές θέσεις και τα μεθοδολογικά προβλήματα που θα προβάλλονται περισσότερο.

Ακολουθώντας αυτή την παράδοση θεωρήσαμε σκόπιμο να παραθέσουμε ορισμένα στοιχεία που αναφέρονται στη διαδικασία ίδρυσης του Κέντρου και στον ιδρυτικό του νόμο ο οποίος καθορίζει και το πλαίσιο των επιστημονικών δραστηριοτήτων του.

Ο ακαδημαϊκός Γρηγόρης Κασιμάτης με έγγραφό του στις 15 Μαρτίου 1977 προς την Ακαδημία Αθηνών ζήτησε από το ανώτατο πνευματικό ίδρυμα της χώρας να αποφασίσει, στο πλαίσιο των υποχρεώσεων που απορρέουν από τους ιδρυτικούς του νόμους, την ίδρυση ενός Κέντρου Έρευνας της Ελληνικής Κοινωνίας.

Στην εισηγητική του έκθεση ο καθηγητής Κασιμάτης ανέφερε τα ακόλουθα σχετικά με τη σκοπιμότητα ίδρυσης του Κέντρου:

«Είναι γνωστόν ότι οι τέσσαρες βασικοί παράγοντες της ομαδικής ζωής των ανθρώπων, εκείνοι οι οποίοι πάντοτε υπάρχουν με διάφορον εκάστοτε αξιολόγησιν και προβολή, είναι το άτομον, η πολιτεία, η κοινωνία και το δίκαιον. Εις την εποχήν μας όμως, ο τρίτος έχει καταλάβει προέχουσαν θέσιν. Τα επιτεύγματα της πνευματικής προσπάθειας των ανθρώπων, ως επίσης αι μεταπτώσεις και οι μετασχηματισμοί της ανθρωπίνης ιστορίας αναλύονται και ερμηνεύονται κατά πολύ με βάσιν τον παράγοντα αυτόν.

Η κατανόησις όμως του παράγοντος τούτου προϋποθέτει την διά συστηματικής εις βάθος ερεύνης γνώσιν της κοινωνικής ζωής ως συνόλου εις την δεδομένην στιγμήν και εις την δεδομένην περιοχήν· προϋποθέτει επίσης γνώσιν της διαρθρώσεως της δεδομένης κοινωνίας, και, φυσικά, της τάσεως ή της πορείας προς μεταβολήν την οποίαν εμφανίζει ή παρασκευάζει η υπάρχουσα διάθρωσις.

Η Ελλάς λόγω μακραίωνος και πλουσίας, παρά τα επιπολαίως εξεταζόμενα φαινόμενα, εις ουσιαστικούς και κοινωνικούς μετασχηματισμούς της ιστορίας της κοινωνίας της, δύναται να αποβή φυσικόν εργαστήριον ερεύνης των κοινωνικών φαινομένων και ελέγχου των διαφόρων θεωριών δια την κοινωνίαν, αι οποίαι κατά καιρούς διατυπούνται· επομένως η Ελλάς είναι δυνατόν να συμβάλη σοβαρώς εις την πρόοδον των κοινωνιολογικών επιστημών, λαμβανομένης της κοινωνίας της ως ενός είδους εξελισσόμενου αρχετύπου.

Επί πλέον, η Ελλάς ευρίσκεται σήμερον εις περίοδον κοινωνικών μεταλλαγών, αι οποίαι τείνουν να μεταμορφώσουν ολοσχερώς την δομήν και την υφήν της κοινωνίας της. Εν τούτοις, η ελληνική κοινωνία ως σύνολον εις το αστικόν, ημιαστικόν, και

¹ Δημοσιεύτηκε στον 1^ο Τόμο της Επετηρίδος του Κέντρου Ερεύνης της Ελληνικής Κοινωνίας, *Ελληνική Κοινωνία*, το 1987.

αγροτικών περιβάλλον, διαχρονικώς και συγχρονικώς δεν έχει μελετηθή και ερευνηθή επιστημονικώς.

Η σπουδαιότης της ελληνικής κοινωνίας ως φυσικού εργαστηρίου δια την προαγωγή των κοινωνικών επιστημών έχει αναγνωρισθή υπό ξένων ιδίως μελετητών της κοινωνίας, οι οποίοι όμως ένεκα της πλημμελούς γνώσεως της ελληνικής γλώσσης, της βαθύτερας ιστορίας και του ποικιλόμορφου πολιτισμού μας δεν αποφεύγουν τα ερμηνευτικά σφάλματα. Το γεγονός τούτο έχει ως αποτέλεσμα την παρουσίασιν διεθνώς μιάς εικόνας ελάχιστα αντιπροσωπευτικής της ελληνικής κοινωνίας με επιπτώσεις πολιτικές, οικονομικές και άλλας, δυσμενείς διά την χώραν μας.

Μολονότι όμως η ελληνική κοινωνία προσφέρει ιδανικάς διά την προαγωγή της κοινωνικής επιστήμης συνθήκας, λόγω του παρθένου εδάφους της ερεύνης της, αγνοούμεν εις την πραγματικότητα την ελληνικήν κοινωνικήν ζώνην ως σύνθετον σύνολον ως και την διάρθρωσιν της ελληνικής κοινωνίας, και τούτο διότι δεν υπάρχουν οι κατάλληλοι φορείς διά να αναλάβουν το έργον αυτό· οι υπάρχοντες οργανισμοί με ποικίλα ονόματα και ανεξηγήτους διακηρύξεις αποτελούν μάλλον όργανα εργαζόμενα επί διαφόρων συγκεκριμένων θεμάτων, κατ' εντολήν της Πολιτείας ενδιαφερομένης, ως εικός, όχι διά την επιστημονικήν έρευναν, αλλά διά την ταχεία αντιμετώπισιν των δημιουργουμένων εκάστοτε προβλημάτων».

Στην ίδια εισήγησή του ο Κασιμάτης προσδιόρισε και το πλαίσιο των δραστηριοτήτων του Κέντρου υπογραμμίζοντας μεταξύ άλλων και τα εξής:

«Το Κέντρον Ερεύνης της Ελληνικής Κοινωνίας θα ήτο δυνατόν να ασχοληθή με ποικιλίαν θεμάτων. Χρήσιμος θα ήτο η θέσπισις οργανισμού ο οποίος θα διευκολύνει την συνεργασίαν με τας πανεπιστημιακάς έδρας Κοινωνιολογίας και άλλας συναφών Κοινωνικών Επιστημών ως επίσης με το ΕΚΚΕ και το ΚΕΠΕ επί θεμάτων αναφερομένων εις τα ελληνικά κοινωνικά φαινόμενα. Ωσαύτως, επιβάλλεται η διά του οργανισμού δυνατότης συνεργασίας μετά ξένων Ακαδημιών, Πανεπιστημίων και άλλων διεθνών πνευματικών ιδρυμάτων και ινστιτούτων τα οποία καλλιεργούν τας κοινωνικάς σπουδάς. Το Κέντρον θα ήτο ακόμη δυνατόν να ασχοληθή με την παροχήν πληροφοριών επί μελετών και ερευνών της ελληνικής κοινωνίας· με την συναγωγήν πλήρους εμπεριστατωμένης βιβλιογραφίας, ιδία των εν τοις διαφόροις ελληνικοίς και ξένοις περιοδικούς περιεχομένων μελετών· με την παρακολούθησιν ερευνών επί κοινωνικών θεμάτων διεξαγομένων υπό ελληνικών και ξένων επιστημονικών ιδρυμάτων ή επιστημόνων ιδιωτών ούτως ώστε να είναι δυνατή η παροχή πληροφοριών εις Έλληνας και ξένους επιστήμονας και επιστημονικά ιδρύματα· ιδίως όμως με την ανάληψιν υπό των συντακτών του Κέντρου ερευνών και μελετών επί βασικών και ουχί λεπτομερειακών θεμάτων της ελληνικής κοινωνικής ζωής ως συνόλου, της διαρθρώσεως της ελληνικής κοινωνίας, ως επίσης επί θεμάτων καθολικού ενδιαφέροντος εις τον τομέα της κοινωνίας γενικώς. Η ανάδειξις και προώθησις υπό του Κέντρου νέων επιστημόνων ειδικευμένων εις την έρευναν της ελληνικής κοινωνίας είναι προφανής.

Η ίδρυσις Κέντρου Ερεύνης της Ελληνικής Κοινωνίας θα καλύψη μεγάλην ανάγκην της ελληνικής επιστήμης διότι θα συμβάλη εις την ανάπτυξιν των Κοινωνικών Επιστημών και την προαγωγήν αυτών».

Με απόφαση που έλαβε η Σύγκλητος την 29 Μαρτίου 1977 και επικύρωσε η ολομέλεια την 21 Απριλίου του ιδίου έτους άρχισε η σχετική διαδικασία ίδρυσης του Κέντρου η οποία ολοκληρώθηκε με την ψήφιση από την Βουλή του ιδρυτικού νόμου

801 ο οποίος δημοσιεύτηκε στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως την 9 Αυγούστου 1978 (τεύχος πρώτο αριθμός φύλλου 121).

ΝΟΜΟΣ ΥΠ' ΑΡΙΘ. 801

Περί ιδρύσεως παρά τη Ακαδημία Αθηνών Κέντρου Ερεύνης της Ελληνικής Κοινωνίας

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Ψηφισάμενοι ομοφώνως μετά της Βουλής, απεφασίσαμεν:

Άρθρον 1

Ίδρυσις – Σκοπός

1. *Ίδρύεται παρά τη Ακαδημία Αθηνών Κέντρον Ερεύνης της Ελληνικής Κοινωνίας, το οποίον έχει ως σκοπόν:*

α) την συστηματικήν και εις βάθος έρευναν της ελληνικής κοινωνίας διαχρονικώς και συγχρονικώς, β) την εν γένει κοινωνικήν έρευναν διά την προαγωγήν και ανάπτυξιν των Κοινωνικών Επιστημών, γ) την συνεργασίαν με ξένας Ακαδημίας και συγγενή ιδρύματα επί θεμάτων Κοινωνικών Επιστημών και επί δημοσιευμάτων διεθνούς ενδιαφέροντος.

2. *Οι σκοποί του Κέντρου δύνανται να πραγματοποιηθούν: α) διά της διενεργείας ερευνών υπό των συντακτών του Κέντρου Ερευνών επί θεμάτων γενικωτέρου ενδιαφέροντος εις τον τομέα της Ελληνικής Κοινωνίας και διά της δημοσιεύσεως των πορισμάτων των ερευνών τούτων, β) διά της συγγραφής υπό των συντακτών του Κέντρου μελετών επί θεμάτων των Κοινωνικών Επιστημών, διά της διερευνήσεως στοιχείων της Ελληνικής Κοινωνίας και της δημοσιεύσεως αυτών, γ) διά της συναγωγής βιβλιογραφίας και της δημιουργίας Αρχείου δεδομένων, εις ό θα συγκεντρώνονται στοιχεία και πληροφορίες επί θεμάτων της Ελληνικής Κοινωνίας.*

3. *Το Κέντρον είναι επιστημονικόν τμήμα της Ακαδημίας Αθηνών, υπαγόμενον εις την τάξιν των Ηθικών και Πολιτικών Επιστημών αυτής.*

4. *Αι διατάξεις των παραγρ. 2,3 και 4 του άρθρου 2 του Ν.Δ. 4545/1966 «περί τροποποιήσεως και συμπληρώσεως των περί της Ακαδημίας Αθηνών ισχυουσών διατάξεων» εφαρμόζονται και επί του διά του παρόντος ιδρυομένου Κέντρου.*

Άρθρον 2

Προσωπικόν του Κέντρου

...

Άρθρον 3

Έναρξις ισχύος

Η ισχύς του παρόντος άρχεται από της δημοσιεύσεώς του διά της Εφημερίδος της Κυβερνήσεως.

*Ο παρών Νόμος ψηφισθείς υπό της Βουλής και παρ' Ημών σήμερον
κυρωθείς δημοσιευθήτω διά της Εφημερίδος της Κυβερνήσεως και εκτελεσθήτω
ως Νόμος του Κράτους.*

Εν Αθήναις τη 1 Αυγούστου 1978

*Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Δ. ΤΣΑΤΣΟΣ*

ΟΙ ΥΠΟΥΡΓΟΙ

*ΠΡΟΕΔΡΙΑΣ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ
ΚΩΝΣΤ. ΣΤΕΦΑΝΟΠΟΥΛΟΣ*

*ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ
ΑΘ. ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΣ*

*ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ*

Εθεωρήθη και ετέθη η μεγάλη του Κράτους σφραγίς

Εν Αθήναις τη 3 Αυγούστου 1978

*Ο ΕΠΙ ΤΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ ΥΠΟΥΡΓΟΣ
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΤΑΜΑΤΗΣ*

Η λειτουργία του Κέντρου κατέστη δυνατή μετά την δημοσίευση των σχετικών υπουργικών αποφάσεων και προεδρικών διαταγμάτων που καθόριζαν τα ειδικά τυπικά προσόντα διορισμού στις θέσεις του διευθυντή και των συντακτών του Κέντρου, το ανώτατο όριο ηλικίας διορισμού, τον τρόπο προαγωγής του μονίμου προσωπικού και τον καθορισμό της διαδικασίας επιλογής των επί συμβάσει εργασίας ιδιωτικού δικαίου συντακτών ή συνεργατών του Κέντρου (υπ' αριθμ. 147465 απόφαση υπουργών προεδρίας και παιδείας ΦΕΚ 26/Δεύτερο/18-1-79· ΠΔ 179/ΦΕΚ 46/Πρώτο/10-3-79· ΠΔ 817/ΦΕΚ 201/Πρώτο 2-9-80· ΠΔ 436/ΦΕΚ 119/Πρώτο/5-5-81).

Η διαδικασία για την ολοκλήρωση της νομοθετικής ρύθμισης της λειτουργίας του Κέντρου υπήρξε χρονοβόρα με αποτέλεσμα να καθυστερήσει και η πρόσληψη του προσωπικού, η αριθμητική δύναμη του οποίου πολύ απέχει από τα προβλεπόμενα στον ιδρυτικό νόμο του Κέντρου.

Παρόλα αυτά η λειτουργία του Κέντρου άρχισε αμέσως με τη δημιουργία μιας βιβλιοθήκης απαραίτητης για τις ανάγκες των ερευνητών και με τη συγκέντρωση υλικού για την έρευνα.

Η δωρεά 3.500 περίπου βιβλίων και περιοδικών κοινωνιολογικού περιεχομένου από τον επόπτη του Κέντρου ακαδημαϊκό Γρηγόρη Κασιμάτη αποτέλεσε τη βάση της νέας βιβλιοθήκης η οποία μέχρι το τέλος του 1986 είχε εμπλουτιστεί με την αγορά 2.100 περίπου τόμων βιβλίων και περιοδικών. Τα 41 ξενόγλωσσα περιοδικά και τα 6 ελληνόγλωσσα τα οποία εισέρχονται κάθε χρόνο στη βιβλιοθήκη καλύπτουν κυρίως τους επιστημονικούς χώρους της ανθρωπολογίας, της κοινωνιολογίας και της κοινωνικής ιστορίας. Η βιβλιοθήκη εξειδικεύεται στους τομείς της ελληνικής κοινωνίας, της οικογένειας γενικά και της θεωρίας και μεθοδολογίας της ανθρωπολογίας, κοινωνιολογίας και κοινωνικής ιστορίας.

Η ερευνητική εργασία άρχισε με τη σύνταξη και αποστολή σε 7.000 περίπου κοινότητες ενός ερωτηματολογίου που κάλυπτε δύο βασικούς τομείς, την κοινότητα

και την οικογένεια. Θεωρήθηκε ότι το υλικό αυτό θα βοηθούσε στη διατύπωση ορθών υποθέσεων για την ελληνική κοινωνία οι οποίες θα μπορούσαν να ελεγχθούν με επιμέρους έρευνες.

Παράλληλα με τη συγκέντρωση του υλικού αυτού το Κέντρο με τη βοήθεια της κοινωνιολόγου Άννας Αμηνά και του Ομίλου Εθελοντών διεξήγαγε (τα έτη 1983 και 1984) δύο έρευνες εφαρμοσμένου χαρακτήρα τις οποίες χρηματοδότησε το τμήμα πληθυσμιακής ανάπτυξης της ΟΥΝΕΣΚΟ. Η πρώτη είχε ως θέμα την *ύπαρξη πνεύματος κοινωνικής υπευθυνότητας των νέων προς τους ηλικιωμένους στην ελληνική κοινωνία* και η δεύτερη την *προετοιμασία των Ελλήνων για την τρίτη ηλικία*. Εκτός από τις εκθέσεις με τα αποτελέσματα των ερευνών αυτών, και με βάση στοιχεία που αντλήθηκαν κυρίως απ' αυτές ολοκληρώθηκε η συγγραφή ενός *βοηθήματος* για τους δασκάλους, κοινωνικούς λειτουργούς και υπεύθυνους ομάδων με τον τίτλο: *Για να Γεράσουμε Όλοι Καλύτερα*. Την έκδοση του βιβλίου αυτού στα ελληνικά και αγγλικά χρηματοδότησε η ΟΥΝΕΣΚΟ.

Η μελέτη των στοιχείων που συγκεντρώθηκαν με τη μέθοδο των ερωτηματολογίων επέτρεψε τον προγραμματισμό και τη διεξαγωγή μιας έρευνας με θέμα τη δομή και οργάνωση της οικογένειας στην Πελοπόννησο από τις αρχές του περασμένου αιώνα μέχρι σήμερα. Το θέμα προσεγγίστηκε διεπιστημονικά. Εφόσον επιτραπεί στο επί συμβάσει ερευνητικό προσωπικό να συνεχίσει να προσφέρει τις υπηρεσίες του, η έρευνα αυτή θα επαναληφθεί και σ' άλλες περιοχές της χώρας ώστε να μπορέσουμε να χαρτογραφήσουμε τους τύπους της ελληνικής οικογένειας και να εντοπίσουμε τους παράγοντες που επέδρασαν στη διαμορφωσή τους σε διάφορες περιοχές και σε διάφορες περιόδους της ζωής του ελεύθερου κράτους. Έτσι θα αποκτήσουμε ένα σημείο αναφοράς για την ερμηνεία των σύγχρονων κοινωνικών φαινομένων.

THE CREATION, DEVELOPMENT AND ACTIVITIES OF THE RESEARCH CENTER FOR GREEK SOCIETY

S u m m a r y

In this article a brief history of the Research Center for Greek Society is presented from the time the Greek Parliament voted its creation and its incorporation in the Academy of Athens in 1978. More specifically, the founding law, the objectives of the Center and its research activities are presented from 1978 to the present.

Gregory Gizelis